

МОДЕРНІЗАЦІЯ НАУКОВО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Основним напрямом розвитку професійної освіти є забезпечення підготовки кваліфікованого працівника, конкурентоспроможного на ринку праці, здатного до ефективної роботи за фахом на рівні світових стандартів, готового до постійного професійного зростання, соціальної та професійної мобільності тощо. Особливе місце у стратегії розвитку займає модернізація навчального процесу. Оскільки модернізація професійної освіти відбувається під впливом тенденцій соціально-економічного характеру, виникає об'єктивна потреба в розробці сучасного науково-методичного забезпечення і приведенні змісту підготовки майбутніх фахівців у відповідність із вимогами професійної діяльності. Нині проблема науково-методичного забезпечення процесу навчання залишається актуальною, адже професійний рівень майбутніх фахівців має відповідати сучасним і перспективним вимогам до їхньої компетентності, забезпечувати успішність і конкурентоспроможність на ринку праці.

У зв'язку з цим виникає необхідність теоретичного і практичного вирішення проблеми якісного оновлення науково-методичного забезпечення, що припускає науковий аналіз підходів до науково-методичного забезпечення освітнього процесу, теоретичне обґрунтування вимог до розроблення навчальних і методичних матеріалів, визначення шляхів їх реалізації в педагогічній практиці.

Окремі аспекти науково-методичного забезпечення представлені в дослідженнях, присвячених розробкам навчальних планів, кваліфікаційних характеристик, методик відбору і структурування змісту навчального матеріалу в професійній школі (С. Гончаренко, Р. Гуревич, М. Думченко, І. Козловська, В. Радкевич, Ю. Тюнников та ін.). Методологічні питання наукового обґрунтування професійної освіти представлені в працях С. Батишева, А. Беляєвої, Г. Васяновича, Н. Ничкало, О. Новикова, та ін. Загальні теоретичні питання відбору і структурування змісту навчального матеріалу, організації навчального процесу у професійній школі розглянуті в роботах В. Краєвського, В. Ледньова, І. Лернера, Л. Воловича, М. Таланчука, В. Шапкіна та ін.

Мета статті – проаналізувати й обґрунтувати загальнонаукові підходи до модернізації професійної підготовки і реалізації системи науково-методичного забезпечення.

У педагогічній і методичній літературі немає єдиного розуміння структури і складу науково-методичного забезпечення (НМЗ). Дана обставина приводить до суб'єктивного вирішення багатьох питань педагогічної практики. До науково-методичного забезпечення повинні входити структурні компоненти, необхідні для проектування і реалізації освітнього процесу, які складають його як цілісність. Основне завдання НМЗ полягає у впровадженні в освітній процес методологічних, дидактичних і методичних розробок, які відповідають сучасним вимогам педагогічної науки і практики.

Науково-методичне забезпечення професійної підготовки ми розглядаємо як систему, процес і результат. Під *системою* науково-методичного забезпечення навчального процесу розуміємо забезпечення взаємодії всіх його компонентів: цілей, змісту, форм, методів, засобів навчання. Під НМЗ цільової професійної підготовки розуміємо *процес* пошуку і розробки організаційно-педагогічних і методичних механізмів доведення наукових результатів до їх практичного застосування в діяльності суб'єктів освіти. *Результатом* науково-методичного забезпечення є конкретні рекомендації педагогам та учням щодо процесу навчання. Основна вимога до рекомендацій полягає у тому, що вони повинні бути засобом перенесення виявлених педагогічних закономірностей і теорій на рівень конкретних методик.

Модернізація трактується як удосконалення, оновлення об'єкта, приведення його у відповідність із новими вимогами і нормами, умовами, показниками якості; макропроцес переходу від традиційного до модернізованого у трьох різних значеннях: внутрішній розвиток, наздоганяюча модернізація, процес еволюційного розвитку, тобто модернізація як перманентний процес, що здійснюється за допомогою інновацій.

На думку В. Краєвського, завдання модернізації освіти полягає в забезпеченні її якості відповідно до запитів сучасного життя і потреб розвитку країни, забезпеченні різноманіття освітніх установ і варіативності освітніх програм [2].

Л. Самолдіна пропонує трирівневу структуру науково-методичного забезпечення цільової професійної підготовки майбутніх фахівців. *Методологічний рівень* включає обґрунтування застосування системного, цільового, дуального, компетентісного і модульного підходів до професійної підготовки, до проектування і реалізації навчальних планів і програм, до розробки і реалізації компонентів навчально-виховного

процесу. *На теоретичному рівні* розглядається сукупність принципів, що лежать в основі цільової професійної підготовки в конкретних формах, методах, засобах навчання, формах організації наочної діяльності студентів із метою засвоєння ними конкретного вмісту в певній галузі знання і професійної діяльності. *На методичному рівні* розкривається теоретично обґрунтована й апробована на практиці сукупність форм, методів і прийомів навчальної діяльності педагога й учня з оволодіння змісту навчально-програмної документації; засобів навчання та контролю [4, с. 93-97].

Такий підхід дає нам можливість проаналізувати проблему модернізації науково-методичного забезпечення на *методологічному, загальнодидактичному та практичному* рівнях.

Проаналізуємо проблему модернізації науково-методичного забезпечення на методологічному рівні. Функціями методології педагогіки є: визначення характеру знань, що входять у таке забезпечення, розробка способів їх отримання, виявлення структури забезпечення нормативних матеріалів (наприклад, освітніх стандартів), до яких можуть бути включені знання з різних галузей наукового знання, тощо. Постійно діючим чинником оновлення і розвитку педагогічної науки і системотвірним чинником у науковому забезпеченні освітньої практики є рух до створення нормативно-методологічних і теоретичних орієнтирів для концептуального і проектувального освоєння різних аспектів освіти [2].

Методологічною базою модернізації професійної освіти є такі філософські теорії: екзистенціалізм, позитивізм, прагматизм. Екзистенціалізм (філософія існування) здійснює ціннісний підхід до знань з погляду важливості їх для окремої особистості. Акцент у процесі пізнавальної діяльності робиться не на розум, а на емоції, віру, мрію. Філософія екзистенціалізму стала світоглядною базою ідеї максимальної індивідуалізації навчання. Позитивізм акцентує увагу не на змісті, а на методах пізнання. Головними, таким чином, є не самі знання, а методи їх набуття. Прагматизм (філософія дії) критерієм істинності знань вважає індивідуальний досвід суб'єкта пізнання і все те, що сприяє власному успіху [3, с. 35].

Вивчення проблеми модернізації ми здійснюємо на основі таких концептуальних підходів: культурологічного, розглядаючи його з позицій філософії екзистенціалізму; конструктивно-діяльнісного та технологічного підходу, розглядаючи його з позицій філософії прагматизму.

Культурологічний підхід в педагогіці досліджений у роботах Г. Балла, І. Беха, В. Біблера, О. Газмана, В. Зінченка, І. Зязюна, Л. Колмогорової,

С. Максименка, А. Петровського, В. Рибалки, С. Шандрука. Щодо науково-методичного забезпечення цей підхід полягає у формуванні професійної культури, етичних і естетичних уявлень, системи поглядів, норм професійної поведінки, потреб, мотивів діяльності, професійних цінностей і ціннісних орієнтацій, світогляду майбутніх фахівців.

Діяльнісний підхід у педагогіці досліджено у роботах Л. Виготського, П. Гальперіна, О. Леонтєва, С. Рубінштейна, Н. Талізінної та ін. Щодо модернізації науково-методичного забезпечення конструктивно-діяльнісний підхід полягає у розробці даного забезпечення на основі паритетності освітніх і виробничих цілей, відбір і систематизацію навчального матеріалу щодо конкретних видів діяльності.

Технологічний підхід полягає у науково-методичному забезпеченні конкретної компетенції та комплексного освоєння професійних знань, умінь і навичок виконання конкретної трудової функції майбутнім фахівцем за допомогою відповідної організації навчання (форм, методів і засобів навчання).

На загальнодидактичному рівні модернізація в освіті має три аспекти: створення нормативних та організаційних механізмів; мобілізація зовнішніх і внутрішніх ресурсів; стимулювання якостей, що сприяють конкурентоспроможності.

Сутністю освітнього процесу стає цілеспрямоване перетворення соціального досвіду в досвід особистий. Необхідним є перенесення акценту із засвоєння знань на їх самостійне отримання. Основна вимога до сучасного фахівця – вміти вчитися самостійно. Наступне завдання – забезпечення індивідуальної зони творчого розвитку і самореалізації учня. У змісті освіти повинна бути закладена можливість участі учня у визначенні власної освітньої стратегії.

Система науково-методичного забезпечення змісту професійної освіти має такі компоненти: процедура аналізу професійного поля маркетингу, орієнтована на розробку професіограми; інформаційна база, що містить когнітивний компонент (сума фундаментальних і техніко-технологічних знань, які визначають зміст професійної діяльності) і біхевіористичний компонент (сума психолого-педагогічних вимог до типу професійного мислення фахівця, що відображає характер професійної діяльності); педагогічний інструментарій трансформації когнітивного компоненту інформаційної бази у зміст навчання; професіограма, що містить модель професійної діяльності та модель фахівця; механізм визначення коректності й ефективності системи науково-методичного забезпечення проектування змісту, опосередкований через експериментальний навчальний процес. Запропонована система науково-методичного забезпечення проектування змісту професійної освіти має універсальний

(стосовно професійної галузі) характер і за своєю суттю є системою забезпечення проектування інноваційного змісту професійної освіти [1, с. 19].

Проаналізуємо модернізацію освіти на прикладному рівні. Наукове знання відноситься до числа засобів її вирішення. Практичне завдання і наукова проблема не співвідносяться один з одним прямолінійно (зв'язок “один до одного”). Щоб перекласти практичне завдання мовою науки, співвіднести її з науковою проблематикою, необхідно врахувати всі структурні ланки, що пов'язують науку з практикою, з їх конкретним змістом. Одне практичне завдання може бути вирішене на основі вивчення безлічі наукових проблем, і, навпаки, результати вирішення однієї наукової проблеми можуть сприяти вирішенню безлічі практичних завдань (зв'язок “багато до багатьох”).

Логіка зворотного зв'язку між практичним завданням і науковою проблемою така: ставиться практичне завдання (модернізація освіти), потім виявляється і формулюється сукупність спеціально-наукових проблем, вирішення яких сприятиме розв'язанню практичного завдання. Це дасть знання, які увійдуть до системи науково-методичного забезпечення модернізації.

На практичному рівні модернізації підлягає і методична робота. Методична робота – обов'язкова складова частина професійно-педагогічної (управлінської) діяльності, в рамках якої створюються теоретичні продукти (розробки, конспекти тощо), що забезпечують педагогічні й управлінські дії. Предметом методичної роботи виступають не лише засоби професійно-педагогічної (управлінської) комунікації, але і зміст навчання (навчальні матеріали) і зміст управлінської дії (управлінські рішення у вигляді наказів, розпоряджень, програм тощо).

У процесі модернізації методичної роботи необхідно уточнити поняття методичної роботи з позицій інноваційної діяльності. Модернізація методичної роботи – це процес проектування стратегії оновлення методичної роботи, спрямований на підвищення професійної компетентності педагогів, що здійснюють інноваційну педагогічну діяльність. Це діяльність щодо освоєння, апробації, створення й упровадження освітніх інновацій; діяльність із підвищення якості освіти, що виявляється в прогресивних змінах змісту освіти.

Таким чином, інноваційну методичну роботу визначаємо як систему заходів, орієнтовану на створення або освоєння нових (інноваційних) способів професійно-педагогічної діяльності.

Організація методичної роботи передбачає розподіл функцій управління і закріплення певного порядку їх виконання. Важливою умовою організації

системи інноваційної методичної роботи є визначення критеріїв оцінювання її ефективності. При цьому необхідно уточнити поняття “критерій”. Це ознака, на підставі якої виробляється оцінка, визначення або класифікація чого-небудь, мірило думки, оцінки. Основними критеріями оцінювання ефективності методичної роботи можуть бути критерії, запропоновані Ю. Бабанським: результативність; раціональність; стимулюючий характер.

Таким чином, науково-методичне забезпечення професійної підготовки ми розглядаємо як систему, процес і результат. Такий підхід дає нам можливість проаналізувати проблему модернізації науково-методичного забезпечення на методологічному, загальнодидактичному та практичному рівнях. На практичному рівні модернізації підлягає саме методична робота.

Посилання:

1. *Галеев Р. Б.* Научно-методическое обеспечение проектирования содержания профессионального образования в системе многоуровневой подготовки специалистов в области маркетинга : автореф. дис. на соиск. науч. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.01 “Общая педагогика, история педагогики и образования” / *Раиля Бариевна Галеева*. — Казань, 2004. — 23 с.
2. *Краевский В. В.* Место и функции методологии педагогики в научно-методическом обеспечении модернизации образования // Интернет-журнал “Эйдос”. — 2003. — 07 ноября. — [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://www.eidos.ru/journal/2003/0711-04.htm>. — В надзаг: Центр дистанционного образования “Эйдос”, e-mail: list@eidos.ru.
3. Модернизация системы профессионального образования на основе регулируемого эволюционирования [Текст] : материалы VII Всерос. научно-практ. конф. : в 8 ч. Ч. 1 / Академия пов. квал. и проф. перепод. работ. образ.; Челяб. ин-т перепод. и пов. квал. работ. образ. ; отв. ред. *Д. Ф. Ильясов*. — М. ; Челябинск : “Образование”, 2008. — 334 с.
4. *Самолдина Л. Н.* Проектирование научно-методического обеспечения целевой профессиональной подготовки в студентов ССУЗ / *Л. Н. Самолдина* / Профессиональное образование и производство: проблемы социального партнерства, профессиональной подготовки и трудоустройства выпускников : Материалы Межрегиональной научно-практической конференции. — Казань : РИЦ “Школа”, 2007. — С. 93—97.